

ชนิดของวลีและโครงสร้างของวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์

ในบทที่ 4 นี้จะกล่าวถึงนามวลีและกริยาวลี และหน่วยวลี¹ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของนามวลีและของกริยาวลีพร้อมทั้งการประกอบหน่วยวลีขึ้นเป็นนามวลีและเป็นกริยาวลีในประโยคสามัญและในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและทำนองเปรียบเทียบ

ชนิดและหน้าที่ของวลีซึ่งทำหน้าที่ในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์

ก. ชนิดของวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์

ในประโยคสามัญหรือในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและทำนองเปรียบเทียบจะมีวลีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ นามวลีและกริยาวลี ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคได้ 5 ชนิดหรืออนุพากย์² ได้ 4 ชนิดดังต่อไปนี้

---

¹ดู คร. วิจิตรนั ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 82.

เรื่ององค์ประกอบของวลี

หน่วยวลีในวิทยานิพนธ์นี้คือ องค์ประกอบของวลี

ในประโยคสามัญ สำหรับในประโยคซับซ้อนจะเรียกว่า บทวลี

²ดู คุณฎีพร ชำนิโรตศานต์, "อนุพากย์ในภาษาไทย" หน้า 17.

เรื่ององค์ประกอบของอนุพากย์

ในเรื่องดังกล่าวใช้คำเรียกหน่วยอนุพากย์ว่า

บทอนุพากย์คือ หน่วยโครงสร้างของอนุพากย์ ซึ่งได้แก่ บทประธาน (ป) บทกรรมตรง (ค)

บทอกรรม (อ) บทสกรรม (ส) อักษรย่อที่ใช้แทนบทอนุพากย์ที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ นั้นจะอยู่

ในวงเล็บเสมอ

1. นามวลี

ก) นามวลีในประโยคสามัญ อาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค
ชนิดใดชนิดหนึ่งใน 3 ชนิดคือ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน (ป)
หน่วยกรรมตรง (ต) หรือหน่วยนามเคี้ยว (นค.) ก็ได้

1) หน่วยประธาน (ป)

ตัวอย่าง 1 : ลานวัด เหมือน บาตรใหญ่
                  ป   ส   ต

(รวมอมตินิยาย/290)

ตัวอย่าง 2 : ฉัน ตั้งใจประพฤติอย่างไทยแท้
                  ป   อ

(นิว เหลืองนิวขาว)

ลานวัด และฉัน ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่
เป็นหน่วยประธาน

2) หน่วยกรรมตรง (ต)

ตัวอย่าง 1 : ลานวัด เหมือน บาตรใหญ่
                  ป   ส   ต

(รวมอมตินิยาย/290)

ตัวอย่าง 2 : ผม อยากเป็น ทนาย
                  ป   ส   ต

(ข้างหลังภาพ/41)

บาตรใหญ่ และทนาย ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่
เป็นหน่วยกรรมตรง

ตัวอย่าง 1 : โกอณ !
นค.

3) หน่วยนามเดี่ยว (นค.)¹

(แต่คุณครูควบคุมแฝก/201)

โกอณ ในตัวอย่างนี้เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว

ตัวอย่าง 2 : แบบนี้ หมาเห่าใบทองแดง
นค.   นค.

(แต่คุณครูควบคุมแฝก/293)

แบบนี้ และ หมาเห่าใบทองแดง เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว 2 หน่วย

สำหรับ โกอณ และ หมาเห่าใบทองแดง ในที่นี้ถือว่า เป็น สำนวน²

ข) นามวลีในประโยคซับซ้อน

นามวลีในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนอาจจะทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์ชนิดใดชนิดหนึ่งใน 2 ชนิดเท่านั้นคือ ทำหน้าที่เป็นบทประธาน (ป) หรือบทกรรมตรง (ต) ก็ได้

1) บทประธาน (ป)

ตัวอย่าง 1 :	<u>นายอำเภอ</u>	<u>นำ</u>	<u>ตา</u>	<u>ไหล</u>	<u>ไม่</u>	<u>หยุด</u>	<u>เหมือน</u>	<u>เผา</u>	<u>เตา</u>	
	(ป)		(อ)				(ส)		(ต)	
	อนุพากย์หลัก						อนุพากย์วิเศษณ์			
							(นายอำเภอปฏิวัติ/150)			

¹ดู คร.วิจิตรศิลป์ ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 23.
เรื่องหน่วยนามเดี่ยว

²คำว่า สำนวน ในวิทยานิพนธ์นี้มีความหมายว่า คำที่ประกอบด้วยคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป รวมกันแล้วความหมายจะไม่เท่าเดิมคือ ความหมายไม่ตรงไปตรงมา

ตัวอย่าง 2 : คุณพระ ต้องลงกระป๋อง | เพราะมี- ความนับถือตนเอง -เกินไป
 (ป) (อ) | (ส-) (ต) -ส
อนุพากย์หลัก | อนุพากย์วิเศษณ์

(หัวใจนักรบ/33)

คุณพระ เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพากย์หลักในประโยคซับซ้อนนี้

2) บทกรรมตรง (ท)

ตัวอย่าง 1 : นายอำเภอ นำตา ไหลไม่หยุด | เหมือน เขา เขา
 (ป) (อ) | (ส) (ต)
อนุพากย์หลัก | อนุพากย์วิเศษณ์

(นายอำเภอปฏิวัติ/150)

เขา เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพากย์วิเศษณ์ในประโยคซับซ้อนนี้

ตัวอย่าง 2 : การเล่นสาค้าน้ำ เหมือน กิริยา ที่ พญานาค เล่น น้ำ
 (ป) (ส) (ต) | (ป) (ส) (ต)
อนุพากย์หลัก | อนุพากย์คุณศัพท์

(ลัทธิธรรมเนียมภาค 1-6/5)

กิริยา และ น้ำ เป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพากย์หลักและอนุพากย์คุณศัพท์ในประโยคซับซ้อนนี้

2. กริยาวลี

ก) กริยาวลีในประโยคสามัญ อาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคชนิดใดชนิดหนึ่งใน 2 ชนิดนี้คือ ทำหน้าที่เป็นหน่วยอกรรม (อ) หรือหน่วยสกรรม (ส) ก็ได้

1) หน่วยอกรรม (อ)ตัวอย่าง 1 : พจนานุกรม อยู่กับราวกับเจ้า

ป อ

(นินทาศโมสร/12)

ตัวอย่าง 2 : นายพร ไต่ลงมาเป็นตุ๊กแก

ป อ

(ชุมนุมนิทาน ร.6)

ตัวอย่าง 3 : ลุงแก เหนียวเหลือเกิน

ป อ

(ชุมนุมนิทาน ร.6/15)

ตัวอย่าง 4 : ปากหวาน

อ

(ชีวิตไทยหลายรส)

อยู่กับราวกับเจ้า ไต่ลงมาเป็นตุ๊กแก เหนียวเหลือเกิน
และปากหวาน ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นกริยาวลีที่ทำหน้าที่
เป็นหน่วยอกรรม

2) หน่วยสกรรม (ส)ตัวอย่าง 1 : ปากเซอ เหมือน โทรโฆง

ป ส ท

(บุญใหญ่ดี 1/6)

ตัวอย่าง 2 : กรุงเทพฯ เป็น เมืองสวรรค์

ป ส ท

(นิทานชีวิต/73)

1 คำว่า ปากหวาน ในที่นี้มีความหมายว่า "พูดจาด้วยถ้อยคำที่ฟังแล้วไพเราะหู
ทำให้คนฟังชอบที่จะฟัง"

ตัวอย่าง 1 : ไม่มี ผู้ใด ที่ จะสวมหน้ากากได้อีก
 (ด) (ค) (ป) (อ)
 อนุพากย์หลัก อนุพากย์คุณศัพท์

(โลกทิพย์ภาค 1)

ไม่มี เป็นกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทสรรกรมในอนุพากย์หลัก
 ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนนี้

ตัวอย่าง 2 : ข้าพเจ้า รวบรวม ปาฐกถา | เปรียบประจักษ์ ดอกไม้รูปเทียน สักการะ อาจารย์
 (ป) (ด) (ค) (ป) (ด) (ค)
 อนุพากย์หลัก อนุพากย์วิเศษณ์

(รวมปาฐกถาอาจารย์ สุกิจ/10)

ในประโยคซับซ้อนนี้มีตัวอย่างบทสรรกรมอยู่ 2 บท คือ

รวบรวม เป็นกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทสรรกรมในอนุพากย์
 หลัก

สักการะ เป็นกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทสรรกรมในอนุพากย์
 วิเศษณ์

การประกาศหน่วยวลีขึ้นเป็นวลีซึ่งทำหน้าที่ในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์

ก. ประเภทและชนิดของหน่วยวลีซึ่งเป็นองค์ประกอบของนามวลี นามวลี ซึ่ง
 ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคในประโยคสามัญหรือเป็นบทอนุพากย์ในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยค
 ซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและทำนองเปรียบเทียบ จะประกอบด้วย
 หน่วยวลีหรือบทวลี 2 ประเภทรวม 4 ชนิด คือ

1. ประเภทของหน่วยวลีหรือบทวลี

ก) ประเภทส่วนหลัก คือหน่วยวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนหลักในนามวลี
 ในประโยคสามัญมี 1 ชนิดคือ หน่วยหลักและในประโยคซับซ้อน
 มี 1 ชนิดคือ บทหลัก

ข) ประเภทสวนขยาย คือหน่วยวลีที่ทำหน้าที่ขยายหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิดดังนี้ ในประโยคสามัญมีหน่วยคุณศัพท์ หน่วยจำนวน และหน่วยกำหนด และในประโยคซับซ้อนมีบทคุณศัพท์ บทจำนวน และบทกำหนด

2. ชนิดของหน่วยวลีหรือของบทวลี

ก) หน่วยหลัก¹ (ล) คือหน่วยวลีหรือองค์ประกอบของนามวลีที่เป็นส่วนหลัก ซึ่งอาจจะประกอบด้วยคำ 3 ชนิดคือ คำนาม คำสรรพนาม และคำเชื่อมนาม เฉพาะคำนามหรือคำสรรพนามอาจจะปรากฏตามลำพังชนิดเดียวหรือปรากฏรวมกันก็ได้ แต่คำเชื่อมนามจะไม่ปรากฏตามลำพัง หน่วยหลักอาจจะประกอบด้วยอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ คือ

1) คำนามคำเดียว เช่น เงิน ยักษ์ ไก่ออน แม่ ลูก

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ตัวอย่าง 1 : เงิน คือ แกวสารพัดนึก

ป ล
ด

(นิเวศสิ่งมีชีวิต/69)

ตัวอย่าง 2 : หญิงนั้น เคาหน้า จะเป็น- ยักษ์ -ก็ได้

ป ล- ก (-ล)

ด
(เรื่อมนุษย์/73)

¹ คุ. วิจิตรนั ภาณพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 82.

ขอ ก. หน่วยหลัก

ในวิทยานิพนธ์นี้จะเรียกบทวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนหลัก

ในประโยคซับซ้อนว่า บทหลัก ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีบทขยายก็ได้ ซึ่งได้แก่ บทคุณศัพท์ บทจำนวน บทกำหนด

ตัวอย่าง 3 : ไกออน !

นค.

ล

(แก้คุณครูควยคมแฝก/261)

เงิน ยี่ และ ไกออน ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ เป็นหน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง และหน่วยนามเคี้ยวตามลำดับ และเป็นหน่วยหลักที่ประกอบด้วยค่านามคำเคี้ยว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

<u>แม่</u>	<u>แปรรูเซามาทา</u>	<u>ซาฟเจา</u>	<u>เหมือน</u>	<u>แม่</u>	<u>หวง</u>	<u>ลูก</u>
(ป)	(ส)	(ค)		(ป)	(ส)	(ท)
(ล)						(ล)
	<u>อนุพากย์หลัก</u>				<u>อนุพากย์วิเศษณ์</u>	

(ภรรยาซาราราชการสำคัญ)

แม่ และ ลูก ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นบทหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์คือ เป็นบทประธานและบทกรรมตรงในอนุพากย์หลักและอนุพากย์วิเศษณ์ตามลำดับ และเป็นบทหลักที่ประกอบด้วยค่านามคำเคี้ยว

2) คำสรรพนามคำเคี้ยว เช่น เขา เรา มัน เจ้า
ซาฟเจา

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ตัวอย่าง 1 : เขา คุยอวดอ้างตามประสา ซี เมา

ป

อ

ล

(นิทานโบราณคดี/24)

ตัวอย่าง 2 : เรา นั่งกันคล้ายตุ๊กตา
ป อ
ด

(นิเวศลิ่งนิเวศ/101)

ตัวอย่าง 3 : มิ่ง อีกกี้
นค. นค.
ด

(หัวใจนักรบ/75)

เขา ในตัวอย่างแรก เรา ในตัวอย่างที่ 2 และ มิ่ง ในตัวอย่างที่ 3 ข้างบนนี้เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ เขา และ เรา เป็นหน่วยประธาน และ มิ่ง เป็นหน่วยนามเดี่ยวย และทั้ง 3 คำเป็นหน่วยหลักที่ประกอบด้วยคำสรรพนามคำเดียว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

ตัวอย่าง 1 :	<u>เจ้า</u>	จะไม่ตองหวง	<u>เมีย</u>	ที่หน้าตา	เหมือน	ข้าวตั้งใหม่
	(ป)	(ส)	(ค)	(ป)	(ส)	(ค)

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์คุณศัพท์

(จดหมายจางวางหรั)

ตัวอย่าง 2 :	<u>แม่</u>	แปรนเข้ามาหา	<u>ข้าพเจ้า</u>	เหมือน	แม่เสือ	หวง	ลูก
	(ป)	(ส)	(ค)		(ป)	(ส)	(ค)

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์วิเศษณ์

(ภรรยาข้าราชการสำคัญ)

เจ้า และข้าพเจ้า ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นบทหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุภาคคือ เป็นบทประธานและบทกรรม ตรงในอนุภาคหลักในตัวอย่างที่ 1 และที่ 2 ตามลำดับ และเป็นบทหลักที่ประกอบด้วยคำสรรพนามคำเดียว

- 3) คำนามเรียงกันโดยไม่มีคำเชื่อมนามอยู่ด้วย เช่น
 ทัดหลานชายกำนัน
 นายอำเภอหน้าตา

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ทัด หลานชาย กำนัน   โกรธเป็นหินเป็นไฟ

ป

อ

ล

(นิทานชีวิต/118)

ทัด หลานชาย กำนัน ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ เป็นหน่วยประธาน และเป็นหน่วยหลักที่ประกอบด้วยคำนาม 3 คำ โดยไม่มีคำเชื่อมนาม

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

นายอำเภอ หน้าตา   ไหลไม่หยุด   เหมือน   แด   เตา

(ป)

(อ)

(ส)

(ต)

(ล)

อนุภาคหลัก

อนุภาควิเศษณ์

(นายอำเภอปฏิวัติ/150)

นายอำเภอ หน้าตา เป็นบทหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุภาคคือ เป็นบทประธานในอนุภาคนาม และเป็นบทหลักที่ประกอบด้วยคำนาม 2 คำเรียงกัน โดยไม่มีคำเชื่อมนาม

- 4) คำนามเรียงกันโดยมีคำเชื่อมนามอยู่ด้วย เช่น
ปาก ของ ปากุยกี้

<u>ปากของปากุยกี้</u>	ชักขึ้นลงยังกับตะขาบ	ที่ชาวสวน	ชักไล่	คางคาว
(ป)	(อ)	(ป)	(ส)	(ค)
(ล)				
	อนุพากย์หลัก		อนุพากย์คุณศัพท์	

(รวมอมตะนิยาย/305)

ปาก ของ ปากุยกี้ เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่
เป็นหน่วยอนุพากย์คือ หน่วยประธานในอนุพากย์หลัก และ
เป็นหน่วยหลักที่ประกมด้วยคำนาม 2 คำคือ ปาก และ
กุกี้ โดยมีคำ ของ เป็นคำเชื่อมนาม

- 5) คำนามและคำสรรพนามเรียงกันโดยไม่มีคำเชื่อมนามอยู่ด้วย
เช่น ปาก เธอ
เพื่อน ชาวเจ้า

- (1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ปากเธอ เหมือน โทรโข่ง

ป ส ค

(ล)

(ผู้ใหญ่ดี 1/6)

ปากเธอ เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประโยคคือ หน่วยประธาน และเป็นหน่วยหลักที่ประกม
ด้วยคำนาม 1 คำคือ ปาก กับคำสรรพนาม 1 คำคือ เธอ
โดยไม่มีคำเชื่อมนาม

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

<u>เพื่อนข้าพเจ้า</u>	ใช้	ความพยายาม	จน	เด็ดได้	กุหลาบดอกนั้น
(ป)	(ส)	(ท)		(ค)	(ก)
(ด)					
	อนุพากย์หลัก			อนุพากย์วิเศษณ์	

(คาของวรรณคดี/254)

เพื่อนข้าพเจ้า เป็นบทหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์คือ เป็นบทประธานในอนุพากย์หลัก และเป็นบทหลักที่ประกอบด้วยคำนาม 1 คำคือ เพื่อน และคำสรรพนาม 1 คำคือ ข้าพเจ้า โดยไม่มีคำเชื่อมนาม

6) คำนามและคำสรรพนามเรียงกันโดยมีคำเชื่อมนามอยู่ด้วยเช่น ชีวิต ของเรา

โคลัมบัส ของ ฉัน

เพื่อน คุณ ของฉันตัวอย่าง 1 : ชีวิต ของ เรา เหมือน รุ่งกินน้ำเสนนัน

ป ส ท

ด

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/128)

ตัวอย่าง 2 : นพร เป็น โคลัมบัส ของ ฉัน

ป ส ท

ด

(ช่างหลังภาพ/39)

ตัวอย่าง 3 : นั้น เพื่อน คุณ ของ ฉัน

นค. นค.

ด

(หลายชีวิต/40)

ชีวิต ของ เรา โคดัมบัส ของ ฉัน และ เพื่อนคหุ ของ ฉัน เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค คือ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง และหน่วยนามเคี้ยว (นค. เฉพาะหน่วยหลัง) ตามลำดับ และเป็นหน่วยหลักที่ประกบด้วยคำนาม ชีวิต กับคำสรรพนาม เรา ในตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างที่ 2 ประกมด้วยคำนาม โคดัมบัส กับคำสรรพนาม ฉัน ส่วนตัวอย่างที่ 3 ประกมด้วยคำนาม ซึ่งเป็นสำนวนว่า เพื่อนคหุ กับคำสรรพนามว่า ฉัน โดยมีคำ ของ เป็นคำเชื่อมนามทั้ง 3 กรณี

๑) คำสรรพนาม เรียงจับ โดย ไม่มีคำเชื่อมนาม อยู่ด้วย ตัวอย่างที่ปรากฏมีแต่ในประโยคสามัญเท่านั้น เช่น เรา และ เขา ในตัวอย่างว่า

เรา และ เขา   คน และ วิชา

นค.   นค.

ป

ล

(คูกรม/4)

เรา และ เขา เป็นหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ หน่วยนามเคี้ยว (นค. เฉพาะหน่วยแรก) และเป็นหน่วยหลักที่ประกบด้วยคำสรรพนาม 2 คำเรียงกัน คือ เรา และ เขา โดยไม่มีคำเชื่อมนาม

๒) หน่วยคุณศัพท์¹ (ค) คือหน่วยวลีหรือองค์ประกอบของนามวลีที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลัก ซึ่งอาจจะประกบด้วยคำ 2 ชนิดคือ

¹ดู คร. วิจิตรนั ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 33.
เรื่องหน่วยคุณศัพท์

- 2) คำลักษณนามกับคำคุณศัพท์ เช่น
 |โรง |ใหญ่| ในนามวลีว่า ละคร |โรง |ใหญ่|และ
 |เม็ค |โต | ในนามวลีว่า ผน |เม็ค |โต|

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

หนังสือพิมพ์ คือ ละคร |โรง |ใหญ่|

ป ค ค

ล ค

(ผิวเหลืองผิวขาว/23)

โรงใหญ่ เป็นหน่วยคุณศัพท์ ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยหลัก ละคร
 ซึ่งรวมกันทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค ละคร โรงใหญ่ คือ
 หน่วยกรรมตรง และเป็นหน่วยคุณศัพท์ที่ประกอบด้วยคำลักษณนาม
 1 คำคือ โรง และคำคุณศัพท์ 1 คำคือ ใหญ่

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

<u>ผน เม็ค โต </u>	กระหนบ-กร	ระจกหน้าตา	ต่างรถ-คัง	ราว	ข้าวตอก	แตก
(ป)	(ส-)	(ท)	(ส-)		(ป)	(อ)
(ล ค)						

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์วิเศษณ์

(รวมเรื่องสั้นทองเวียนเอง 2/22)

เม็คโต เป็นบทคุณศัพท์ ซึ่งเป็นส่วนขยายบทหลัก ผน ซึ่งรวม
 กับบทหลักทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์ ผนเม็คโต คือ บทประธาน
 ในอนุพากย์หลัก และเป็นบทคุณศัพท์ที่ประกอบด้วยคำลักษณนาม
 1 คำคือ เม็ค และคำคุณศัพท์ 1 คำคือ โต

ค) หน่วยจำนวน¹ (จ) คือหน่วยวลีหรือองค์ประกอบของนามวลีที่

¹ดู คร.วิจิตรนั ภาณพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 53.
 เรืองหน่วยจำนวน

เป็นส่วนขยายหน่วยหลัก (๑) หน่วยจำนวนในที่นี้ประกอด้วย
คำ 2 ชนิดปรากฏรวมกันในแบบเดียวกันคือ คำลักษณนาม
นำหน้าคำลำดับที่ เช่น | ตัว | หนึ่ง |

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ข้าพเจ้า คือ สุกร | ตัว | หนึ่ง |
ป ส ท
ล จ

(ผิวเหลืองผิวขาว/20)

ตัวหนึ่ง เป็นหน่วยจำนวน (๑) ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยหลัก
สุกร ซึ่งรวมกับหน่วยหลักทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ
สุกรตัวหนึ่ง เป็นหน่วยกรรมตรง (๓) และเป็นหน่วยจำนวน
ที่ประกอด้วยคำลักษณนาม ๑ คำ ได้แก่ ตัว กับคำลำดับที่
๑ คำ ได้แก่ หนึ่ง

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

มี	<u>เรา</u> <u>คน</u> <u>เดียว</u>	ที่	ปากกา	ยังไม่มี	คำ
(๑)	(๓)	(๑)	(๑)	(๑)	(๓)
(๑)	(๑)				
อนุพากยหลัก			อนุพากยคุณศัพท์		

(รวมฉมติชนิยาย/578)

คนเดียว เป็นบทจำนวน (๑) ซึ่งเป็นส่วนขยายบทหลัก เรา
ซึ่งรวมกับบทหลักทำหน้าที่เป็นบทอนุพากยคือ เราคนเดียว
เป็นบทกรรมตรง (๓) และเป็นบทจำนวนที่ประกอด้วยคำ
ลักษณนาม ๑ คำ ได้แก่ คน กับคำลำดับที่ ๑ คำ ได้แก่
เดียว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

ตัวอย่าง 1 :	<u>ความตั้งใจ</u> <u>นั้น</u> เป็น	กฏแจ	ที่	ไป	สู่	ความสำเร็จ
	(ป)	(ส)	(ค)	(ป)	(ส)	(ค)
	(ล	ก)				
	อนุพากย์หลัก			อนุพากย์คุณศัพท์		
	(ประมวลไวยากรณ์/88)					

ตัวอย่าง 2 :	<u>การเล่นสาคน้ำ</u> <u>นี้</u> เหมือน	กิริยา	ที่	พญานาค	เล่น	น้ำ
	(ป)	(ส)	(ค)	(ป)	(ส)	(ค)
	(ล	ก)				
	อนุพากย์หลัก			อนุพากย์คุณศัพท์		

(ลัทธิธรรมเนียมภาค 1-6/5)

นั้น และ นี้ ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นบทกำหนด ซึ่งเป็นส่วนขยายของบทหลัก ความตั้งใจ และ การเล่นสาคน้ำ ซึ่งรวมกับบทหลักทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์ ในตัวอย่างที่ 1 ความตั้งใจนั้น และในตัวอย่างที่ 2 การเล่นสาคน้ำนี้ คือบทประธานในอนุพากย์หลัก และเป็นบทกำหนดที่ประกบควยคำบอกกำหนดเสียงตรีคำเดียว

3) คำลักษณนามกับคำบอกกำหนดเสียงจัตวา ในที่นี้ปรากฏในประโยคซับซ้อนเท่านั้น เช่น

ตัวอย่าง 1 :	<u>ลูก</u> <u>คน</u> <u>โหนด</u> -	ที่	แม่	แย้ม	ถือ	ท่าย	ขาย	หัว	ละ	ก็	-	เสีย	-	ทุกคน
	(ป)-	(ค)	(ป)		(ส)							-(อ)	-ป	
	(ล	ก)												
	อนุพากย์หลัก-			อนุพากย์คุณศัพท์				-อนุพากย์หลัก						

(หัวใจนักกรบ/24)

ตัวอย่าง 2 :

ไม่รู้ (ส) อนุพากย์หลัก	ว่า	<u>เทวคา องค์ ไหน </u>	เสวยอายุ
		(ป) (ล) (ก)	(อ)
		อนุพากย์นาม	

(รวมอมตะนิยาย/571)

คนไหน และ องค์ไหน ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นบทกำหนด ซึ่งเป็นสวณขยายบทหลัก ลูก และบทหลัก เทวคา ตามลำดับ ซึ่งร่วมกับบทหลักทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์ ในตัวอย่างที่ 1 ลูกคนไหน คือบทประธานในอนุพากย์หลัก และในตัวอย่างที่ 2 เทวคาองค์ไหน คือบทประธานในอนุพากย์นาม และเป็นบทกำหนดที่ประกอบด้วยคำลักษณะนาม 1 คำกับคำบอกกำหนดเสียงจัตวา 1 คำ คำลักษณะนาม ได้แก่ คน ในตัวอย่างที่ 1 และ องค์ ในตัวอย่างที่ 2 โดยมีคำบอกกำหนดเสียงจัตวา ไหน ทั้ง 2 กรณี

จ) หน่วยขยายเสริม¹ (ชส) คือสถานวลีลดฐานะ² ได้แก่ สถานวลี ที่มีไต่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค แต่ทำหน้าที่เป็นหน่วยวลีหรือเป็นองค์ประกอบที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในนามวลี สถานวลี

¹ ดู ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 87.
เรื่องหน่วยขยายเสริม (ชส)

² ดู ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.
เรื่องสถานวลี, หน้า 36. เรื่องวลีลดฐานะ² ที่

ทำหน้าที่ขยายคำที่อยู่ข้างหน้า แล้วรวมกันทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค

และหน้า 86-87 เรื่ององค์ประกอบ

ของนามวลีชนิดที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายเสริม (ชส) ซึ่งไต่แก่ สถานวลีลดฐานะ

ลักษณะที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายเสริมต้องปรากฏร่วมกันคือ
คำบุพบทกับคำนาม เช่น

|อย่าง | จรก | ในนามวลีว่า รูปร่าง | อย่าง | จรก |
| ยังกะ | ตุ่มสามโลก | ในนามวลีว่า ยายแหมม | ยังกะ | ตุ่มสามโลก |
ซึ่งจะปรากฏในที่นี้   แต่ในประโยคสามัญโดยทำหน้าที่ร่วมกับหน่วย
หลักเป็นนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว

ตัวอย่าง 1 :

รูปร่าง | อย่าง | จรก |

นค.

ล

ทศ

(ชุมนุมนิทาน ร.6/149)

ตัวอย่าง 2 :

ยายแหมม | ยังกะ | ตุ่มสามโลก |

นค.

ล

ทศ

(ทางรัก)

อย่างจรก และ ยังกะตุ่มสามโลก ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นหน่วย
ขยายเสริม ซึ่งเป็นส่วนขยายหน่วยหลัก รูปร่าง และหน่วยหลัก
ยายแหมม ตามลำดับ ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับหน่วยหลักเป็นหน่วย
ประโยคคือ หน่วยนามเดี่ยว รูปร่างอย่างจรก และ ยายแหมม
ยังกะตุ่มสามโลก ตามลำดับ และเป็นหน่วยขยายเสริมที่ประกอบ

ควยคำบุพบท 1 คำกับคำนาม (ที่เป็นนามวลี) 1 คำ¹ ได้แก่
คำบุพบท อย่าง กับคำนามว่า จรรยา ในตัวอย่างที่ 1 และคำ
บุพบท ยังกะ กับคำนามว่า ตามสามโลก ในตัวอย่างที่ 2

ก. ประเภทและชนิดของหน่วยวลีที่เป็นองค์ประกอบของกริยาวลี
กริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคในประโยคสามัญหรือเป็นบทอนุภาคใน
อนุภาคที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเหมือนและภาพพจน์
ทำนองเปรียบเทียบเป็นจะประกอบควยหน่วยวลีหรือยทวลี 2 ประเภทและ 3 ชนิดดังนี้

1. ประเภทของหน่วยวลีหรือยทวลี

- ก) ประเภทส่วนหลัก คือหน่วยวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนหลักในกริยาวลี
มีหน่วยวลีในประโยคสามัญ 1 ชนิดคือ หน่วยแกนและในอนุภาค
ที่อยู่ในประโยคซับซ้อน 1 ชนิดคือ บทแกน
- ข) ประเภทส่วนขยาย คือหน่วยวลีที่ทำหน้าที่ขยายหน่วยแกนในกริยาวลี
ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิดดังนี้
มีหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกนและหน่วยขยาย ซึ่งปรากฏในประโยค
สามัญ และมีบทช่วยกริยาหน้าหน่วยแกนและบทขยาย ซึ่งปรากฏใน
ประโยคซับซ้อน

¹ดู บังอร ฤทธาภรณ์, "คำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513, หน้า 69. เรื่องกริยา
วิเศษณ์วลีที่ขึ้นต้นควยคำว่า อย่าง

ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะเรียกส่วนขยายที่มีลักษณะดังกล่าวว่า สถานวลีลดฐานะ ซึ่ง
ตามหลักเกณฑ์ในเรื่องสถานวลีลดฐานะที่ปรากฏตามตำรา โครงสร้างภาษาไทย ของ ดร. วิจิตร
ภาณุพงศ์ จะทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายเสริม (ขส) ในนามวลี

2. ชนิดของหน่วยวลีหรือบทวลี

ก) หน่วยแกน¹ (ก) คือหน่วยวลีหรือองค์ประกอบของกริยาวลีที่เป็นส่วนหลัก ซึ่งอาจจะประกอบด้วยคำ 4 ชนิดคือ คำกริยา อกรรม คำกริยาสกรรม คำหน้ากริยา และคำหลังกริยา เฉพาะคำกริยา 2 ชนิดนั้นอาจจะปรากฏตามลำพังเพียงชนิดเดียวหรืออาจจะปรากฏรวมกันก็ได้ แต่คำหน้ากริยาและคำหลังกริยาจะไม่ปรากฏตามลำพัง หน่วยแกนจึงอาจจะประกอบด้วยอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

1) คำกริยาคำเดียว เช่น ปากหวาน ประสาท เป็น มี
สูง

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ตัวอย่าง 1 :

ปากหวาน

อ

ก

(ชีวิตไทยหลายรส)

ตัวอย่าง 2 :

แก่ ประสาท

ป

อ

ก

(จับเสือ/79)

ตัวอย่าง 3 :

กรุงเทพฯ

เป็น

เมืองสวรรค์

ป

อ

ก

ก

(นิทานชีวิต/73)

¹ ดู คร. วิจิตรนั ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 88.
เรื่องหน่วยแกน

ปากหวาน ประสาธ และเป็ญ ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นหน่วยแกนในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ ปากหวาน และประสาธ เป็นหน่วยอกรรม เป็ญ เป็นหน่วยสกรรม และหน่วยกริยาทั้ง 3 หน่วยนั้นเป็นหน่วยแกนที่ประกอบด้วยคำกริยาอกรรมหรือคำกริยาสกรรมคำเดียว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

ตัวอย่าง 1 :

<u>มี</u>	เราคนเดียว	ที่ปากกา	ยังไม่มี	คำ
(ส)	(ท)	(ป)	(ศ)	(ค)
(ก)				
อนุพาทย์หลัก		อนุพาทย์คุณศัพท์		
(รวมฉกตะนิยาย/578)				

ตัวอย่าง 2 :

<u>ข้าพเจ้า</u>	<u>สะคัง</u>	เหมือน	ถูก -	เข้ม -	แพง
(ป)	(อ)		(ส-)	(ป)	-ส
	(ก)				
อนุพาทย์หลัก		อนุพาทย์วิเศษณ์			
(นิว เหลืองนิวขาว/83)					

มี และสะคัง ในตัวอย่างข้างบนนี้เป็นบทแกนในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุพาทย์คือ มี เป็นบทสกรรมในอนุพาทย์หลักในตัวอย่างที่ 1 และสะคัง เป็นบทอกรรมในอนุพาทย์หลักในตัวอย่างที่ 2 หน่วยกริยาทั้ง 2 หน่วยนั้นเป็นบทแกนที่ประกอบด้วยคำกริยาสกรรมหรือคำกริยาอกรรมคำเดียว

2) คำกริยาหลายคำเรียงกัน เช่น

เตนแรงเตนกาอวกเกง

เกาะกิน

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญพวกนี้บุญ เตนแรงเตนกาอวกเกง ทาง ๆ

ป

อ

ก

(นิทานโบราณคดี/208)

เตนแรงเตนกาอวกเกง เป็นหน่วยแทนในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคคือ เป็นหน่วยกรรม และเป็นหน่วยแทนที่ประกอบด้วยคำกริยากรรม 2 คำคือ เตนแรงเตนกา (1 ส่วนวน) กับ อวกเกง

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

ความซับซ้อน	<u>เกาะกิน</u>	ใจ	เหมือน	ไฟ	สุข	ชอบ
(ป)	(จ)	(ค)		(ป)	(ค)	(ค)
	(ก)					
	อนุพากย์หลัก					อนุพากย์วิเศษณ์

(แผนผังของเรา/547)

เกาะกิน เป็นบทแทนในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอนุพากย์คือ เป็นบทสกรรมในอนุพากย์หลัก และเป็นบทแทนที่ประกอบด้วยคำกริยากรรม 2 คำคือ เกาะ และ กิน

ข) หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแทน¹ (ช₁) คือหน่วยวลีหรือองค์ประกอบของกริยาวลีที่เป็นส่วนขยายหน่วยแทน ซึ่งอาจจะประกอบด้วยคำ 2 ชนิดคือ คำช่วยหน้ากริยาและคำปฏิเสธ "ไม่" คำแต่ละชนิดอาจจะปรากฏตามลำดับก็ได้ หรืออาจจะมีคำทั้ง 2 ชนิด

¹ดู คร. วิจิตรนั ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 88.

ปรากฏร่วมกันก็ได้ หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแทนจึงอาจจะ
ประกอบควยอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ คือ

- 1) คำช่วยหน้ากริยาคำเดียว เช่น
จะ	ในกริยาลึว่า	จะ	เป็น
ต้อง	ในกริยาลึว่า	ต้อง	ลงกระป่อง

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

พอเคลือบมันแหละ	จะ	เป็น	อายเสีย
ป		ข	ค
		ข ₁	ก

(รวมอมตะนิยาย/295)

จะ เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแทน ซึ่งเป็นส่วนขยาย
หน่วยแทน เป็น ซึ่งรวมกับหน่วยแทนทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประโยคคือ จะเป็น เป็นหน่วยศกรรมและเป็นหน่วยกริยา
หน้าหน่วยแทนที่ประกอบควยคำช่วยหน้ากริยาคำเดียว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

คุณพระ	ต้อง	ลงกระป่อง	เพราะ	มี - ความนับถือตนเอง -	เกินไป
(ป)		(ข)	(ส-)	(ค)	-ส
		(ข ₁)	ก)		
อนุพากย์หลัก				อนุพากย์วิเศษณ์	

(หัวใจนักรบ/33)

ต้อง เป็นบทช่วยกริยาหน้าบทแทน ซึ่งเป็นส่วนขยายบทแทน
ลงกระป่อง (1 ส่วนวน) และทำหน้าที่รวมกับบทแทนเป็น
บทอนุพากย์คือ ต้องลงกระป่อง เป็นบทอกรรมในอนุพากย์
หลักและเป็นบทช่วยกริยาหน้าบทแทนที่ประกอบควยคำช่วย
หน้ากริยา 1 คำ

2) คำปฏิเสธ "ไม่" 1 คำ ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีคำช่วยหน้า
กริยาคำอื่นปรากฏรวมด้วย เช่น

| ไม่ | ในกริยาวลีว่า | ไม่ | ใจ (ไม่มีคำช่วยหน้ากริยาคำอื่นปรากฏรวมด้วย)

| ไม่ | ในกริยาวลีว่า | จะ | ไม่ | ต้อง | หวง (มีคำช่วยหน้ากริยา 2 คำคือ จะ และ ต้อง
ปรากฏรวมด้วย โดยชื่อนามคำปฏิเสธ ไม่)

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ผม		<u>ไม่</u>		<u>ใจ</u>	พูด	ตา	เถื่อน
ป		<u>ส</u>			ท		
		<u>ช₁</u>		ก			

(หัวใจนักรบ/14)

ไม่ เป็นหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยแกน ซึ่งเป็นส่วนขยาย
หน่วยแกน ใจ ซึ่งทำหน้าที่รวมกับหน่วยแกนเป็นหน่วย
ประโยคคือ ไม่ใจ เป็นหน่วยสกรรม และเป็นหน่วยช่วย
กริยาหน้าหน่วยแกนที่ประกอบด้วยคำปฏิเสธคำเดียว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

เจ้า	<u>จะ</u>		<u>ไม่</u>		<u>ต้อง</u>	ห้วง	เมื่อย	ที่	หน้า	ตา	เหมือน	ข้าว	ตั้ง	ใหม่
(ป)			(<u>ส</u>)		(<u>ท</u>)		(<u>ท</u>)	(ป)	(ส)		(<u>ท</u>)			
			(<u>ช₁</u>)		ก)									
			อนุภาคยหลัก								อนุภาคยคุณศัพท์			

(จดหมายจางวางหว่า)

จะไม่ต้อง เป็นบทช่วยกริยาหน้าบทแกน ซึ่งเป็นส่วนขยาย
บทแกน ห้วง ซึ่งรวมกับบทแกนทำหน้าที่เป็นบทอนุภาคยคือ
จะไม่ต้องห้วง เป็นบทสกรรมในอนุภาคยหลักและเป็นบท
ช่วยกริยาหน้าบทแกนที่ประกอบด้วยคำปฏิเสธ 1 คำคือ ไม่
กับคำช่วยหน้ากริยา 2 คำชื่อนามคำปฏิเสธคือ จะ และ ต้อง

ค) หน่วยขยาย¹ (ช) คือหน่วยวลหรือองค์ประกอบของกริยาวลี ซึ่งอาจจะประกอบด้วยคำเพียงชนิดเดียวคือ คำกริยาวิเศษณ์ หรือสถานวลีพื้นฐานะ หน่วยขยายจึงอาจจะประกอบด้วยอย่างไร้ อย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

1) กริยาวิเศษณ์คำเดียว เช่น

| เหลือเกิน | ในกริยาวลีว่า เห็นยาว | เหลือเกิน |

| เสมอ | ในกริยาวลีว่า ย่อมเทศน์ | เสมอ |

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

ลุงแก เห็นยาว | เหลือเกิน |

ป

อ

ก

ข

(ขมมนุניתาน ร.6)

เหลือเกิน เป็นหน่วยขยายหน่วยแกน เห็นยาว ซึ่งทำหน้าที่ ร่วมกับหน่วยแกนเป็นหน่วยประโยคคือ เห็นยาวเหลือเกิน เป็นบทกกรรม และเป็นหน่วยขยายที่ประกอบด้วยคำกริยาวิเศษณ์คำเดียว

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

คน-	ที่	มี	ความคิด	-ยอม	เทศน์	-	กัณฑ์ใหญ่	-เสมอ
(ป)-	(ป)	(ส)	(ต)	(ศ-)			(ท)	-สี่
				(ช ₁)	ก-			-ข)
อนุพากย์หลัก-	อนุพากย์คุณศัพท์			-อนุพากย์หลัก				

(จดหมายจางวางหน้า/15)

¹ดู ดร. วิจิตรนั ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 89.
เรื่องหน่วยขยาย

เสมอ เป็นบทขยาย ซึ่งเป็นส่วนขยายทดแทน เทศน์ ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับทดแทน (และบทช่วยกริยาหน้าหน่วยแทน) เป็นบทอนุพากย์คือ (ยอม) เทศน์-เสมอ เป็นบทสกรรมในอนุพากย์หลัก และเป็นบทขยายที่ประกอบด้วยคำกริยาวิเศษณ์ คำเดียว

2) สถานวลีลดฐานะ¹ เช่น

| ตามประสาชู้เมา | ในกริยาลี้ว่า คุยอวดอวด | ตามประสาชู้เมา |
| คุย เกี่ยว กับ ทอไม้ | ในกริยาลี้ว่า เกิดขึ้น | คุย เกี่ยว กับ ทอไม้ |

(1) ตัวอย่างในประโยคสามัญ

เขา คุยอวดอวด | ตามประสาชู้เมา |

ป

อ

ก

ข

(นิทานโบราณคดี/24)

ตามประสาชู้เมา เป็นหน่วยขยาย ซึ่งเป็นส่วนขยายที่หน่วยแทน คุยอวดอวด ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับหน่วยแทนเป็นหน่วยประโยคคือ คุยอวดอวดตามประสาชู้เมา เป็นบทสกรรม และเป็นหน่วยขยายที่ประกอบด้วยคำบุพบท 1 คำกับนามวลีที่รวมกันเป็นสถานวลีลดฐานะ คำบุพบทคือ ตามประสา นามวลีที่รวมเป็นสถานวลีลดฐานะคือ ชู้เมา (เป็นคำที่ใช้ในภาษาพูด หมายถึงคนชู้เมา)

¹ดู ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย, หน้า 89.

เรื่องสถานวลีลดฐานะ ที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยาย (ข)

ในกริยาลี้ และคัมภีร์ ฤทธาภรณ์, "คำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 62.
เรื่องกริยาวิเศษณ์วลี ผู้วิจัยเรียกหน่วยวลีชนิดเดียวกันนั้นว่า สถานวลีลดฐานะ

(2) ตัวอย่างในประโยคซับซ้อน

“ลุงโก-โกแก”	เกิดขึ้น		เกี่ยวข้องกับ	ทอไม้ยู	ที่	อุทริแตก	หน่อ
(ป)	(อ)				(ป)	(ส)	(ค)
	(ก)		(ข)				
	อนุภาคหลัก					อนุภาคคุณศัพท์	

(หลวงศา 1/28)

เกี่ยวข้องกับทอไม้ยู เป็นบทขยาย ซึ่งเป็นส่วนขยายบทแกน
 เกิดขึ้น ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับบทแกนเป็นบทอนุภาคคือ เกิดขึ้น
 เกี่ยวข้องกับทอไม้ยู เป็นบทกรรมในอนุภาคนาม และเป็น
 บทขยายที่ประกอบด้วยคำบุพบท 1 คำกับนามวลีที่รวมกันเป็น
 สถานวลีลดฐานะ คำบุพบทคือ เกี่ยวข้องกับ นามวลีที่รวม
 เป็นสถานวลีลดฐานะคือ ทอไม้ยู

โครงสร้างของวลีซึ่งทำหน้าที่ในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์

ในการกล่าวถึงโครงสร้างของวลีจะแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
 ตอนที่ 1 จะกล่าวถึงโครงสร้างของนามวลี
 ตอนที่ 2 จะกล่าวถึงโครงสร้างของกริยาวลี

ตอนที่ 1 โครงสร้างของนามวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์

นามวลีที่ปรากฏในประโยคสามัญและในอนุภาคที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความ
 เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบจะมีโครงสร้างรวม 5 แบบ
 ได้แก่

1. แบบ ล หรือ (ล)¹

¹ เครื่องหมายวงเล็บ ( ) นี้จะใช้ครุฑอักษรย่อของหน่วยวลีทั้งที่เป็นหน่วยนามวลี
 และที่เป็นหน่วยกริยาวลีในอนุภาคที่อยู่ในประโยคซับซ้อน ตัวอย่างเช่น (ล) (ลค) (ลจ)
 (ลก) (ลขส)

2. แบบ ลค หรือ (ลค)
3. แบบ ลจ หรือ (ลจ)
4. แบบ ลก หรือ (ลก)
5. แบบ ลขส หรือ (ลขส)

ประเภท ก. โครงสร้างของนามวลีในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ซึ่งมีวิธีแสดงภาพพจน์วิธีเดียวคือ วิธีอุปมา-อุปไมย จะปรากฏเป็น 4 แบบ (ใน 5 แบบดังกล่าวข้างบนนี้) คือ จะไม่มีแบบ ลจ

ประเภท ข. โครงสร้างของนามวลีในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ซึ่งมีวิธีแสดงภาพพจน์อยู่ 2 วิธีคือ วิธีอุปมา-อุปไมย และวิธีอุปมาโดยไม่มีอุปไมย ซึ่งจะปรากฏเป็น 4 แบบ (ใน 5 แบบดังกล่าวข้างบนนี้) คือ จะไม่มีแบบ ลขส

ต่อไปนี้จะเป็นตัวอย่างที่แสดงโครงสร้างของนามวลีแต่ละประเภท โดยจะแยกตามประเภทของภาพพจน์ซึ่งมี 2 ประเภท (ดังกล่าวข้างบน) ตามวิธีการแสดงภาพพจน์ซึ่งมี 2 วิธี (ดังกล่าวข้างบน) และตามชนิดของประโยค ซึ่งมี 2 ชนิดคือ ประโยคสามัญและประโยคซับซ้อนดังนี้

ประเภท ก. โครงสร้างของนามวลีในประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ

ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-บทอุปไมยจะมีนามวลีที่มีโครงสร้าง 4 แบบคือ แบบ ล แบบ ลค แบบ ลก และแบบ ลขส จะปรากฏในประโยคสามัญหรือในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนดังนี้ คือ

1. ประโยคสามัญ

ประโยคสามัญที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเหมือนอาจจะมีนามวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ ล

ตัวอย่าง : 1. ล ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน

ลานวัด เหมือน บัตรใหญ่

ป ส ท

ล

(รวมอมตะนิยาย/290)

2. ล ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง

แค้นเพชร เทา หัวไม้ซีก

ป ส ท

ล

(เขาช้อกานต์/13)

ข) แบบ ลค

ตัวอย่าง : 1. ลค ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน

ข้าวเหนียว | ปั้น เทา ผสมตุ้ม

ป ส ท

ล ค

(ลัทธิธรรมเนียมภาค 1-6/18)

2. ลค ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง

ลานวัด เหมือน บัตรใหญ่

ป ส ท

ล ค

(รวมอมตะนิยาย/290)

ตัวอย่าง : 1. ค) แบบ ลก
 ลก ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน
 คน นี้ เหมือนสายเหมือนแรง

ป อ

ล ก

(นิทานออกติ/93)

2. ลก ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกร รมตรง
 ชีวิตของเรา เหมือน รุ่งกินน้ำ | เส้นนั้น

ป ค ท

ล ก

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/128)

ตัวอย่าง : ง) แบบ ลขส
 ลขส ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว

1. รูปร่าง | อยางจรกา

นค.

ล ขส

(ชุมนุมนิทาน ร.6/149)

2. ยายแหมม | ยังกะตุมสามโลก

นค.

ล ขส

(ทางรัก)

2. ประโยคซับซ้อน

อนุภาคที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีต่อความเป็นภาพพจน์ตนเองเปรียบเหมือน
 อาจจะมีนามวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ (ด)
 ตัวอย่าง : (ด) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพจน์หลัก

ทาส	มี	ฐานะ	เปรียบเสมือน	วิหคาลัยสัตว์พาหนะ
(ป)	(ส)	(ป)	(ส)	(ต)
(ด)				
อนุพจน์หลัก		อนุพจน์นาม		

(บทความการศึกษา/78)

ตัวอย่าง : (ด) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพจน์นาม

ทาส	มี	ฐานะ	เปรียบเสมือน	<u>วิหคาลัยสัตว์พาหนะ</u>
(ป)	(ส)	(ป)	(ส)	(ต)
(ด)				
อนุพจน์หลัก		อนุพจน์นาม		

(บทความการศึกษา/78)

ข) แบบ (ดค)
 ตัวอย่าง : (ดค) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพจน์หลัก

ฝน	เม็ดโต	กระทบ--	กระจกหน้าต่าง	-คัง	ราว	ข้างคอก	แตก
(ป)	(ส-)	(ค)	-ค		(ป)	(ด)	
(ด ค)							
อนุพจน์หลัก				อนุพจน์วิเศษณ์			

(รวมเรื่องสั้นของเรียมเอง 2/22)

(ดค) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพจน์คุณศัพท์

เจ้า	จะไม่ต้องหวง	เมีย	ที่	หน้า	เหมือน	<u>ข้าวตัง</u>	ใหม่
(ป)	(ส)	(ค)		(ป)	(ส)	(ค)	
(ด ค)							
อนุพจน์หลัก				อนุพจน์คุณศัพท์			

(จดหมายจางวางหრა)

ตัวอย่าง : ค) แบบ (ดก)
 (ดก) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพยางค์หลัก
การเล่นสาคน้ำ | นี้ เหมือน กิริยา | ที่ พญานาค เล่น น้ำ
 (ป) (ส) (ต) | (ป) (ส) (ค)
 (ล _____ ก)
 อนุพยางค์หลัก | อนุพยางค์คุณศัพท์

(ลัทธิธรรมเนียมภาค 1-6/5)

(ดก) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพยางค์หลัก
 ทัก มอง หน้าเจ้านั้น | ราวกับ จะกินเลือดกินเนื้อ
 (ป) (ส) (ค) | (อ)
 (ล _____ ก)
 อนุพยางค์หลัก | อนุพยางค์วิเศษณ์
 (หลายชีวิต)

ประเภท ข. โครงสร้างของนามวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ

นามวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบแบ่งได้เป็น 2 พวก
 คือ

พวกที่ 1 ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย
 จะมีนามวลี ซึ่งมีโครงสร้าง 4 แบบ คือ แบบ ล แบบ ลค แบบ ลจ และ
 แบบ ลก ซึ่งอาจจะปรากฏในประโยคสามัญหรือประโยคซับซ้อนดังนี้ คือ

1. ประโยคสามัญ

ประโยคสามัญที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย อาจจะมีนามวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ ด
ตัวอย่าง : ด ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน
เชอ เป็น ควา อับแสง
ป ส ท
ด

(เขาชื่อกานต์)

ล ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง
หญิงนั้น เคา หน้า จะ เป็น - ยักษ์ - ก็ ได้
ป ส- ท (-ส)
ด
(เรีณนุษย์/73)

ข) แบบ ลก
ตัวอย่าง : ลค ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง
1. ผม เป็น ลูก ตา ด ปี่
ป ส ท
ด ก
(ทางรัก/5)

2. หนังสือ พิมพ์ คือ ละคร โรง ใหญ่
ป ส ท
ด ก
(ผิวเหลืองผิวขาว/23)

ค) แบบ ลจ
ตัวอย่าง : ลจ ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง
ซา พ เจ้า คือ สกร ท ัว หนึ่ง
ป ส ท
ด จ

(ผิวเหลืองผิวขาว/20)

ตัวอย่าง : ง) แบบ ลก
 ลก ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน

1. หญิง | นั้น | เคาน์ | หน้า | จะ | เป็น - ยักษ์ - ก็ | ได้
 ป ส- ท (-ส)

ล ก

(เวียนมนุษย์/73)

2. พอ | เคลือบ | นั้น | (แต่ละ) | จะ | เป็น | อาย | เสือ
 ป ส ท

ล ก

(รวมอมตะนิยาย/295)

2. ประโยคซับซ้อน

อนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-บทอุปไมยอาจจะมีนามวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 2 แบบต่อไปนี้คือ

ก) แบบ (ล)

ตัวอย่าง : (ล) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพากย์หลัก

<u>เด็ก</u> <u>นักเรียน</u>	เป็น	<u>กองทัพ</u> <u>มด</u>	ที่	<u>นำ</u> <u>สฟิงกซ์</u> <u>ตัว</u>
(ป)	(ส)	(ท)	(ป)	(อ)

(ล)

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์คุณศัพท์

(ปรากฏการณ์การศึกษา)

ตัวอย่าง : (ล) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพากย์หลัก

เด็กนักเรียน	เป็น	<u>กองทัพมด</u>	ที่	นำสิ่งกีดขวาง
(ป)	(ส)	(ท)	(ป)	(อ)
		(ด)		
	อนุพากย์หลัก		อนุพากย์คุณศัพท์	
			(ปรากฏการณ์การศึกษา)	

ข) แบบ (ลก)

ตัวอย่าง :

(ลก) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพากย์นาม				
<u>ความตั้งใจ</u> นั้น	เป็น	กฤษฎา	ที่	ไขไปสู่ความสำเร็จ
(ป)	(ส)	(ท)	(ป)	(อ)
(ล _____ ก)				
อนุพากย์หลัก			อนุพากย์คุณศัพท์	
			(ประมวลโวหาร/88)	

พวทที่ 2 ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-ไม่มี
บทอุปไมย อาจจะมีนามวลี ซึ่งมีโครงสร้าง 4 แบบ คือ แบบ ล ,แบบ ลค ,แบบ ลจ
 และแบบ ลก ซึ่งอาจจะปรากฏในประโยคสามัญหรือประโยคซับซ้อนดังนี้ คือ

1. ประโยคสามัญ

ประโยคสามัญที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็นที่มืบทอุปมา-บท
 อุปไมยอาจจะมีนามวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ ล

ตัวอย่าง :

ล	ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน
<u>คนสวระ</u>	ตายทั้งเป็น
ป	อ
<u>ล</u>	

ตัวอย่าง : ด ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง
นางแมกริว ปากปลาร้า เทียนินทา นายของมัน

ป ส ท

ด

(รวมอมตะนิยาย/103)

ข) แบบ ดค
ตัวอย่าง : ดค ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว
อายควาย! แก!

นค.

ด ค

(ผู้ค/41)

ค) แบบ ลก
ตัวอย่าง : ลก ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว (หน่วยแรก)
แบบนี้ พม่าเหาใบทองแหง

นค.

นค.

ล ก

(แดคุณครูควยคมแฝก/293)

2. ประโยคซับซ้อน

อนุภาคที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเป็น
ที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยอาจจะมีโครงสร้างนามวลีที่เป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบต่อไปนี้
คือ

ก) แบบ (ล)

ตัวอย่าง : (ล) ในนามวลีทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุภาควิเศษณ์ (หรือในอนุภาค
หลัก)

เมื่อ <u>เรา</u> ลืม ขอแก้	<u>เรา</u> ต้องพยายามหา ของใหม่
(ป) (ส) (ค)	(ป) (ส) (ค)
(ด)	(ด)
อนุพากย์พิเศษ	อนุพากย์หลัก

(ผิว เหลืองผิวขาว/76)

ตัวอย่าง :

(ด) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพากย์คุณศัพท์

อายมัน-	ที่	เป็น-	ถูก	-รัก	-ปิดประตูคาใจจริง
(ป)-	(ป)	(ส-)	(ค)	-ส	- (อ)
			(ด)		
อนุพากย์หลัก-	อนุพากย์คุณศัพท์			-อนุพากย์หลัก	

(จัดการรับเสด็จ/15)

ข) แบบ (ดค)

ตัวอย่าง :

(ดค) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพากย์หลัก

คน-	ที่	มี	ความคิด	-ยืมเทศน์	กันที่ใหญ่	-เสมอ
(ป)-	(ป)	(ส)	(ค)	-(อ-)	(ค)	-อ
					(ด ค)	
อนุพากย์หลัก-	อนุพากย์คุณศัพท์			-อนุพากย์หลัก		

(จดหมายจางวางหว่า/15)

ค) แบบ (ลจ)

ตัวอย่าง :

(ลจ) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงในอนุพากย์หลัก

มี	<u>เรา</u> <u>คนเดียว</u>	ที่ปากกา	ยังไม่มี	ค่า
(ส)	(ค)	(ป)	(ส)	(ค)
	(ล จ)			
อนุพากย์หลัก	อนุพากย์คุณศัพท์		อนุพากย์คุณศัพท์	

(รวมฉกษนิยาย/578)

ง) แบบ (ลก)
 ตัวอย่าง : (ลก) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพากย์นาม
 ไม่รู้ ว่า เทศกาล องค์ ไหน เสวย อายุ
 (ส) (ป) (อ)
 (ล ก)
 อนุพากย์หลัก | อนุพากย์นาม

(รวมอมติชนิยาย/571)

ตัวอย่าง : (ลก) ในนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทประธานในอนุพากย์หลัก
ลูก คน ไหน - ที่ แม่ แยม ถือ ท้าย ยาย หัว ละ ก็ | -เสียด -ทุกคน
 (ป) - (ค) (ป) (ส) - (อ) - (ป)
 (ล ก)
 อนุพากย์หลัก - อนุพากย์คุณศัพท์ | -อนุพากย์หลัก

(หัวใจนักรบ/24)

ตอนที่ 2 โครงสร้างของกริยาวลีในประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์

กริยาวลีที่ปรากฏในประโยคสามัญและในอนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเป็นจะมีโครงสร้างรวม 4 แบบ ได้แก่

1. แบบ ก หรือ (ก)
2. แบบ กข หรือ (กข)
3. แบบ ข₁ก หรือ (ข₁ก)
4. แบบ ข₁กข หรือ (ข₁กข)

โครงสร้างของกริยาวลี 4 แบบดังกล่าวข้างบนนี้อาจจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

ประเภท ก. โครงสร้างของกริยาวลีในประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ซึ่งมีวิธีแสดงภาพพจน์วิธีเดียวคือ วิธีอุปมา-อุปไมย จะปรากฏเป็น 4 แบบ (ดังกล่าวด้านบนนี้)

ประเภท ข. โครงสร้างของกริยาวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านอง
เปรียบเทียบ ซึ่งมีวิธีแสดงภาพพจน์อยู่ 2 วิธีคือ วิธีอุปมา-อุปไมยและวิธีอุปมาโดยไม่มีอุปไมย
 ซึ่งในแต่ละวิธีจะปรากฏเป็น 4 แบบ (ดังกล่าวก่อนหน้านี้)

ต่อไปนี้จะ เป็นตัวอย่างที่แสดงโครงสร้างของกริยาวลีแต่ละประเภท โดยจะแยก
 ตามประเภทของภาพพจน์ ซึ่งมี 2 ประเภท (ดังกล่าวก่อนหน้านี้) ตามวิธีการแสดงภาพพจน์
 ซึ่งมี 2 วิธี (ดังกล่าวก่อนหน้านี้) และตามชนิดของประโยค ซึ่งมี 2 ชนิดคือ ประโยคสามัญ
 และประโยคซับซ้อนดังนี้

ประเภท ก. โครงสร้างของกริยาวลีในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านอง
เปรียบเทียบเหมือน

ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านองเปรียบเทียบเหมือนที่มีบทอุปมา-บทอุปไมยจะมี
 กริยาวลีที่มีโครงสร้าง 4 แบบคือ แบบ ก แบบ กข แบบ ช_ก และแบบ ช_{กข} ซึ่ง
 อาจปรากฏในประโยคสามัญหรือในอนุภาคที่อยู่ในประโยคซับซ้อนดังนี้ คือ

1. ประโยคสามัญ

ประโยคสามัญที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านองเปรียบเทียบเหมือนอาจจะมีกริยาวลี
 ที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ ก

ตัวอย่าง : • ก ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยสกรรม

1. อสุรกำหัด เทา ผลแดงโม

ป

ส

ค

ก

(นิทานเวตาล/15)

2. เมาชอร์ เปรียบเทียบเหมือน ป้อม

ป

ส

ค

ก

(นิทาน น.ม.ส./74)

หมายเหตุ กริยาวลีที่ประกอบด้วยหน่วยแกน (ก) หน่วยเดียวจะไม่ปรากฏว่าทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมในประโยคสามัญที่มีข้อความเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบ

ข) แบบ กข

ตัวอย่าง : กข ในกริยาวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม
พญญสม อยู่กับ ราวกับเจ้า

ป

อ

ก ข

(นิทาส โมสร/12)

ตัวอย่าง : กข ในกริยาวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม
เจ้า ใช้- (เงิน)- 1 เชนกรวดเชนทราย

ป

ส-

(ค)

(-ด)

ก ข

(จดหมายจางวางท้าว/28)

ค) แบบ ข₁ กข

ตัวอย่าง : ข₁ กข ในกริยาวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม
ทอง | อค | เหมือนแรง

อ

ข₁ ก ข

(รวมปรากฏลาอาจารย์ สุกิจ)

หมายเหตุ ในประโยคสามัญที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบไม่ปรากฏว่ามีกริยาวลีที่มีโครงสร้างแบบ ข₁ ก

วงเล็บ ( ) ที่ครุฑหน่วยกรรมตรงจะกันหน่วยกรรมตรงที่แทรกอยู่ในกริยาวลีที่มีโครงสร้างที่ไม่ติดต่อกัน เพื่อให้สังเกตโครงสร้างของกริยาวลีที่ไม่ติดต่อกันได้ชัดเจน (ดังตัวอย่างข้างบนนี้)

2. ประโยคซับซ้อน

อนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพจน์ทำนองเปรียบเทียบ อาจมีกริยาวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ (ก)

ตัวอย่าง :

(ก) ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกกรรมในอนุพากย์หลัก

นายอำเภอนำตา ไหลไม่หยุด | เหมือน เภา เตา

(ป) (อ) | (ส) (ต)

(ก)

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์วิเศษณ์

(นายอำเภอปฏิวัติ/150)

ตัวอย่าง :

(ก) ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกกรรมในอนุพากย์วิเศษณ์

นายอำเภอนำตา ไหลไม่หยุด | เหมือน เภา เตา

(ป) (อ) | (ส) (ต)

(ก)

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์วิเศษณ์

(นายอำเภอปฏิวัติ/150)

ข) แบบ (กข)

ตัวอย่าง :

(กข) ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกกรรมในอนุพากย์หลัก

1. "ลุงโก-โกแก" เกิดขึ้น | ดูจเดียวกับตอไม้ | ที่ อูทรีแตก หนอง

(ป) (อ) | (ป) (ส) (ต)

(ก) (ข)

อนุพากย์หลัก

อนุพากย์คุณศัพท์

(หลวงตา 1/28)

2. ปากของปากุยกี ชักขึ้นลง/ยังกับตะขาบ | ที่ชาวสวน ชักได้ ค้างคาว
 (ป) (ล) (ป) (ส) (ค)
 (ก _____ ข)
 อนุพากย์หลัก | อนุพากย์คุณศัพท์
 (รวมฉมตินิยาย/305)

ค) แบบ ข₁ ก
 ตัวอย่าง : (ข₁ ก) ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทกกรรมในอนุพากย์หลัก
 เจ้า จะไม่ตอง | หวง เมีย | ที่ หน้าตา เหมือน ชาวตั้งใหม่
 (ป) (ส) (ป) (ล) (ค)
 (ข₁ _____ ก)
 อนุพากย์หลัก | อนุพากย์คุณศัพท์
 (จดหมายจางวางหว้า)

ประเภท ข. โครงสร้างของกริยาวลีในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ท่านอง

เปรียบเทียบ

กริยาวลีในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ท่านอง เปรียบเป็นแบ่งได้เป็น 2 พวก

คือ

พวกที่ 1 ประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ท่านอง เปรียบเป็นที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย
 จะมีกริยาวลี ซึ่งมีโครงสร้าง 4 แบบคือ แบบ (ก) แบบ (กข) แบบ (ข₁ ก) และแบบ (ข₁ กข) ซึ่งอาจจะปรากฏในประโยคสามัญหรือประโยคซับซ้อนดังนี้ คือ

1. ประโยคสามัญ

ประโยคสามัญที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ท่านอง เปรียบเป็นที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย อาจจะมีกริยาวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบต่อไปนี้ คือ

ก) แบบ ก
ตัวอย่าง : ก ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยสกรรม

1. ความรัก เป็น ไหล่อก
ป ส ท
ก

(นิทานอคติ/76)

2. ข้าพเจ้า คือ สุนัขตัวหนึ่ง
ป ส ท
ก

(ผิวเหลืองผิวขาว/20)

หมายเหตุ

กริยาวลีที่ประกอบด้วยหน่วยแทน (ก) โดยลำพังจะไม่ปรากฏว่าทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมในประโยคที่มีข้อความเป็นภาพจน์เปรียบเป็นที่มิชอบมาพบอุปไมย

ตัวอย่าง :

- ข) แบบ กข
กข ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยสกรรม
1. ไช้ ! มนุษย์เอ๋ย เป็น- (คนทนมือทนต์) -แท้ ๆ
ป ส- (ท) (-ส)

ก - ข

(รวมอมตะนิยาย/165)

2. นายพร ไต่ลงมา เป็นตุ๊กแก
ป อ
ก - ข

(ชุมนุมนิทาน ร.6)

หมายเหตุ

กริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยสกรรม ซึ่งประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยขยายที่มีโครงสร้างเป็นแบบ กข โครงสร้างของกริยาวลีรูปแบบดังกล่าวนี้ จะ อยู่ไม่ติดต่อกันคือ จะมีนามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงเข้ามาแทรกอยู่ (ดู ข) 2. ในกริยาวลีนั้น (ดังตัวอย่างข้างบนนี้)

ข้าพเจ้า	วิสูตร	เป็น	คนไทย	ที่	หาเช่ากินค่า
(ป)	(ส)	(ค)	(ค)	(ป)	(อ)
อนุพากย์หลัก			อนุพากย์คุณศัพท์		
(ฉิว เหลืองฉิวขาว/43)					

หมายเหตุ กริยาวลีที่ประกอบด้วยหน่วยแกน (ก) หน่วยเดียวจะไม่ปรากฏว่า ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมในอนุพากย์หลักในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ ท่านองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-บทอุปไมย

ตัวอย่าง :

ช) <u>แบบ (ช₁ ก)</u>					
(ช ₁ ก) ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทสกรรมในอนุพากย์คุณศัพท์					
ประเทศสยาม	เป็น	ที่	ที่	ไม่มี	การ "เตนแรงเตนก"
(ป)	(ส)	(ค)	(ป)	(ล)	(ท)
อนุพากย์หลัก			<u>(ช₁ ก)</u>		
			อนุพากย์คุณศัพท์		
(ฉิว เหลืองฉิวขาว/9)					

พวกที่ 2 ประโยคที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมย จะมีกริยาวลี ซึ่งมีโครงสร้าง 4 แบบคือ แบบ ก แบบ กข แบบ ชก และแบบ ช₁ กข ซึ่งอาจจะปรากฏในประโยคสามัญหรือประโยคซับซ้อนดังนี้ คือ

1. ประโยคสามัญ

ประโยคสามัญที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ท่านองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา-ไม่มีบทอุปไมยอาจจะมีกริยาวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบต่อไปนี้

ก) แบบ ก

ตัวอย่าง : ก ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม

1. ปากหวาน !

อ

ก

(ชีวิตไทยหลายรส)

2. คนสวะ ตายทั้งเป็น

ป

อ

ก

(หลวงตา 1)

ข) แบบ กข

ตัวอย่าง : กข ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยอกรรม

1. ลุงแก เหนียว | เหลื่อเกิน

ป

อ

ก ข

(ชุมนุมนิทาน ร.6/15)

ค) แบบ ข₁ก

ตัวอย่าง : ข₁ก ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยอกรรม

ครู ตอง | ใจพระ

ป

อ

ข₁ ก

(แต่คุณครูควจคมแฝก/141)

ง) แบบ ข₁กข

ตัวอย่าง : ข₁กข ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยอกรรม

นาฬิกาจากกรรม ยัง | ปลุก | อึก

ป

อ

ข₁ ก ข

(บุคิ/28)

2. ประโยคซับซ้อน

อนุพากย์ที่อยู่ในประโยคซับซ้อนที่มีข้อความเป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ ที่มีบทอุปมา-บทอุปไมยอาจจะมีกริยาวลีที่มีโครงสร้างเป็นแบบโคแบบหนึ่งใน 4 แบบต่อไปนี้

ก) แบบ (ก)

ตัวอย่าง : (ก) ในกริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นบทอภรณ์ในอนุพากย์นาม

ไม่รู้	ว่า	เทวดาองค์ไหน	<u>เสวยอายุ</u>
(ส)		(ป)	(อ)
			(ก)
อนุพากย์หลัก			อนุพากย์นาม

(รวมอมตะนิยาย/571)

ตัวอย่าง : (ก) ในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอภรณ์ในอนุพากย์คุณศัพท์

ลูกคนไหน-	ที่	แม่แย้ม	<u>ถิธายยายหัวดะกั</u>	-เสีย	-ทุกคน
(ป)-	(ค)	(ป)	(ส)	- (อ)	-ป
อนุพากย์หลัก-			(ก)		อนุพากย์หลัก
			อนุพากย์คุณศัพท์		

(หัวใจนักรบ/24)

ข) แบบ (กข)

ตัวอย่าง : (กข) ในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอภรณ์ในอนุพากย์หลัก

อ้ายมัน-	ที่	เป็น-	ถูก	-รีกั	<u>-บิดประตุคา ไคจริง</u>
(ป)-	(ป)	(ส-)	(ค)	-ส	- (อ)
อนุพากย์หลัก-			อนุพากย์คุณศัพท์		(ก ข) -อนุพากย์หลัก

(จัดการรับเสด็จ/15)

ตัวอย่าง : (กข) ในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทอภรณ์ในอนุพากย์วิเศษณ์

คุณพระ	ต้องลงกระป๋อง	เพราะ	มี- (ความนับถือตนเอง) -เกินไป
(ป)	(อ)	(ส-)	(ค) -ส
			(ก - ข)
อนุพากย์หลัก		อนุพากย์วิเศษณ์	

(หัวใจนักรบ/33)

ตัวอย่าง :

ค) แบบ (ช₁ ก)

(ช₁ ก) ในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทสรรพนามในอนุพากย์คุณศัพท์

มี	เราคนเดียว	ที่	ปากกา	ยังไม่มี	ค่า
(ส)	(ค)	(ป)	(ส)	(ค)	
อนุพากย์หลัก			อนุพากย์คุณศัพท์		

(รวมอมตะนิยาย/578)

ตัวอย่าง :

(ช₁ ก) ในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทสรรพนามในอนุพากย์หลัก

เมื่อเรา	ล้ม	ของเก่า	เรา	ต้องพยายามหา	ของใหม่
(ป)	(ส)	(ค)	(ป)	(ส)	(ค)
อนุพากย์วิเศษณ์			อนุพากย์หลัก		

(นิเวศเมืองนิเวศ/76)

ง) แบบ (ช₁ กข)

(ช₁ กข) ในกริยาวลี ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทสรรพนามในอนุพากย์หลัก

คน-	ที่	มี	ความคิด	-ยอม		เทศน์ -	(กัณฑ์ใหญ่)	-เสมอ
(ป)-	(ป)	(ส)	(ค)	(ส-)		(ค)		-ส
อนุพากย์หลัก-			อนุพากย์คุณศัพท์			อนุพากย์หลัก		

(จดหมายจางวางหน้า/15)